

Поліщук Л.С.*

ЕКОНОМІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕРІВНОМІРНОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано нові механізми та інструменти економічної конвергенції в Європейському Союзі, виявлено проблеми економічного управління на наднаціональному рівні угруповання, а також розкрито напрями його посилення та поглиблення.

Аннотация. В статье проанализированы новые механизмы и инструменты экономической конвергенции в Европейском Союзе, определены проблемы экономического управления на наднациональном уровне интеграционного объединения, а также раскрыты направления его усиления и углубления.

Annotation. The article analyzes the new mechanisms and instruments of economic convergence in the European Union, identified the problems of economic governance at the supranational level integration association, and discloses the direction of its strengthening and deepening.

Актуальність дослідження. Глобальна криза продемонструвала, що відповідність Пактові про Стабільність та Зростання є недостатньою для забезпечення збалансованого розвитку в ЄС. Стаття 2 Угоди про ЄЕС визначає як завдання Союзу "...сприяти гармонічному і пропорційному розвитку економіки всередині співтовариства, постійному та безінфляційному зростанню, конвергенції в управлінні економікою, високому рівню життя, зайнятості та соціального захисту, економічному та соціальному зближенні та солідарності країн-членів."

Цю ціль можна досягти, якщо ЄС відповідно має правові та фінансові можливості сприяти країнам та регіонам, що відстають у своєму розвитку та на основі цього створити по можливості гомогенний економічний простір, для того щоб зберегти і посилити конкурентоздатність на міжнародній арені.

Паралельно з утворенням єдиного внутрішнього ринку ЄС одночасно переслідує ціль економічного і соціального зближення, визнає проблеми різноманітності економічного розвитку і робить спроби єдиною економічною політикою їм протидіяти. Це досягається з одного боку концептуально, а з іншого - за допомогою певного інструментарію для скорочення диспропорцій між проблемними країнами та регіонами.

Для цього створюється відповідна правова база, розробляються загальні принципи, критерії, стандарти, що закріплюються в нормативних документах ЄС і стають частиною наднаціонального законодавства. Тільки завдяки посиленню і гармонізації практично усіх сфер економічного й соціального життя та проведенню єдиної і узгодженої політики стає

* к.е.н, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

можливим ліквідувати територіальні й соціально-економічні відмінності у Європейському Союзі.

Мета статті. Вивчення цієї проблематики, теоретичне осмислення передумов формування та особливостей і інструментів економічної конвергенції в ЄС є важливим в умовах економічної нерівномірності, в тому числі, і для України.

Виклад основного змісту дослідження. Протягом 2011-2012рр. бурхливі події в єврозоні продовжували приковувати до себе увагу не тільки органів ЄС, а й усього світу. За даними європейської статистики, загальна соціально-економічна ситуація в країнах Євросоюзу почала стабілізуватися. Тим не менш, високим є рівень безробіття. У Латвії та Литві він склав відповідно 17,8% і 17,4%. Вище виявився рівень безробіття лише в Іспанії. Польща і Словаччина виявилися в групі країн з високим бюджетним дефіцитом (7,9%). Естонія разом з Болгарією увійшла до групи країн з найменшою бюджетною заборгованістю. Державний борг Естонії в 2011 р. склав приблизно 6,1%, в Словенії - 42,8%, у Словаччині - 44,8%. Естонія посіла перше місце за розмірами інфляції - 5,4%. У Словенії цей показник склав 2%. Угорщина опинилася в трійці держав, разом з Францією та Бельгією, з найвищим рівнем прибуткового податку.[3]

Одним з найважливіших пунктів нової програми економічної конвергенції в ЄС стала робота над Актом про єдиний ринок (АЄР), проект якого опублікований в квітні 2011 р. Він передбачає координацію зусиль країн-членів за 12 пріоритетними напрямками для підвищення ефективності європейської економіки, удосконалення системи оподаткування та правил регулювання. У документі перераховані конкретні інструменти, які використає Європейська Комісія в найближчі два роки.

Також визначено основні пріоритети структурних реформ і фінансової консолідації для програм стабілізації та конвергенції. На цій основі та із урахуванням стратегії «Європа 2020» країни-члени розробляють національні програми реформ, а також програми стабілізації чи конвергенції.

Другим важливим кроком стала сесія Ради Екофін, що відбулася 3-4 жовтня в Люксембурзі, яка схвалила пакет з шести законодавчих актів, запропонованих Комісією ще у вересні 2010 р. Вони є відповіддю ЄС на світову економічну кризу і кризу державної заборгованості країн-членів. Мета пакета - посилення економічного управління в Євросоюзі, особливо в зоні євро.

Прийнятий пакет складається з п'яти Регламентів і однієї Директиви. Перший вносить поправки в Регламент, що встановлює правила представлення національних програм стабілізації та конвергенції (превентивна частина Пакту стабільності і зростання). Другий Регламент вносить поправки щодо правил введення санкцій за порушення бюджетної дисципліни (коригувальна частина Пакту стабільності і зростання). Третій - встановлює правила запобігання та виправлення макроекономічних дисбалансів в державах-членах. Четвертий - вводить норми і процедури примусу в сфері стеження за бюджетними показниками в зоні євро. Директива про вимоги до бюджетних правил та процедур держав-членів покликана підвищити ефективність бюджетного планування в країнах ЄС. П'ятий Регламент встановлює примусові заходи з метою корегування макроекономічних дисбалансів в зоні євро.[2]

Названі законодавчі акти істотно розширюють повноваження органів ЄС в сфері макроекономічної політики держав-членів. Фактично вони наближають Євросоюз до створення економічного уряду і до побудови його спільної економічної політики на наднаціональних принципах, тоді як до цих пір вона здійснювалася на принципах міжурядового співробітництва. Нові правила дозволять Комісії та Раді вводити санкції на ран-

ніх етапах порушення бюджетної дисципліни. Важливо, що процедури накладання санкцій сильно спростяться, в тому числі завдяки застосуванню голосування зворотною більшістю.

Пакт євро-плюс (Euro Plus Pact) був схвалений главами держав та урядів країн-учасниць єврозони. На добровільній основі до нього приєдналися шість країн ЄС, що не входять в ЄВС: Болгарія, Данія, Латвія, Литва, Польща та Румунія. Мета Пакту - зміцнити економічну частину ЄВС, підвищивши ступінь координації економічної політики держав-членів і рівень конвергенції їхніх економік. Пакт відкрито для приєднання всіх держав-членів ЄС. Країни, котрі його підписали зобов'язуються в 12-місячний термін оприлюднити комплекс конкретних заходів, спрямованих на досягнення цілей документа. Причому всі вони повинні відповідати спеціально розробленим принципам і кількісним показникам. Дані заходи повинні бути включені в національні програми конвергенції або національні програми реформ.

Важливою для всієї Європи проблемою є регіональні відмінності країн-членів у рівні добробуту. Так, було запропоновано переглянути підходи до виділення допомоги регіонам, в яких ВВП становить від 75% до 90% від середньоєвропейського. Ці регіони запропоновано вважати перехідними.

Влітку 2011 року вийшла у світ доповідь ЄК про застосування Регламенту, що заснував Новий європейський інструмент сприяння співробітництву національних, регіональних та місцевих органів влади для цілей політики зближення - Європейські групи територіального співробітництва. Такі групи стають все більш популярними; створені шляхом укладення відповідної конвенції, вони дозволяють здійснювати проекти транскордонного співробітництва там, де повноваження регіональних або місцевих влад по різні боки кордону не збігаються. Наразі в ЄС створено 16 транскордонних груп, що володіють правосуб'єктністю, у стадії підготовки ще 21.[3]

Основні цілі їх формування найрізноманітніші: від спільного управління природними ресурсами до сприяння розвитку послуг загальноєкономічного і соціального значення, таких як транспорт та охорона здоров'я. Створення цих груп спрощує освоєння коштів, що виділяються Структурними фондами за програмами, що сприяють економічному і соціальному зближенню в ЄС.

Програмний підхід Структурних Фондів розвивається та вдосконалюється, але в цілому залишається незмінним протягом останніх років. У цей час були розроблені і здійснені декілька сотень програм. Оцінка цієї системи у 2000-2006 рр, на основі якої були затверджені положення на 2007-2013 роки, відображає загальну згоду відносно необхідності збереження цього підходу (розробка та впровадження програм), при певних модифікаціях системи в бік її спрощення, більшої концентрації та ефективності. На сьогодні можна констатувати наступні позитивні результати впровадження програм Структурних Фондів спрямованих на конвергенцію та усунення диспропорцій:

- Конвергентний розвиток як спільне завдання. У програмах підкреслюється ідея, що всі сфери управління мають інтереси в збалансованому економічному розвитку – хоча їх роль відмінна і відповідає їх можливостям і положенню в загальній системі. ЄС в обмін на асигнування коштів на вирівнювання економічного розвитку отримує право вирішувати, як і де організуються і здійснюються програми. В той же час процес впровадження політики передається національним і субнаціональним організаціям, ближче до територій, які будуть проводити політику, відповідно принципу субсидіарності. Це розумно, адже ЄС не має адміністративних важелів ні для здійснення сотень програм, ні для того, щоб проводити політику на мікрорівні.

- Політика узгодження Система програмового підходу цінний засіб для узгодження політики на різних рівнях економічного управління в ЄС. Вона доповнила механізм управління, що організований тільки за принципом “знизу - вверху” або “зверху - вниз”, і дала можливість різним органам влади на даній території приймати широке коло дій, які найкраще координуються на основі спільного уявлення про пріоритети розвитку. Це, в свою чергу, надає економічному розвитку стратегічну цілісність та дозволяє учасникам відійти від проведення ряду проектів, які не є сумісними.

- Стабільність. Програми, котрі розраховані на декілька років, забезпечують стабільність. Кожен учасник ознайомлений зі стратегією, що застосовується в даному територіальному масштабі та в залежності від терміну її впровадження має можливість планувати дії з метою підтримки програм у реальних часових рамках.

- Прозорість. Діяльність щодо економічному розвитку вирізняється багато більшою прозорістю, якщо існує єдиний документ про спільну стратегію з викладом загальних цілей і способів їх досягнення.

- Встановлення пріоритетів. Складання стратегічних програм сприяло встановленню пріоритетів, завдяки яким господарські організації можуть сконцентрувати дефіцитні ресурси на найбільш важливих та перспективних проектах. У зв'язку з цим проекти отримують підтримку на основі економічних (об'єктивних), а не політичних (суб'єктивних) чинників, завдяки чому забезпечується максимальний економічний ефект.

- Роль партнерства. Програми створили нові методи роботи, в яких пріоритетними є контакти і співробітництво між учасниками. Ця система забезпечує механізм координації для учасників на кожному рівні, від Комісії до низової ланки управління. На регіональному рівні зв'язок між учасниками – “партнерство” здійснюється через створення комітетів, листування, регулярні звіти про хід виконання програми. Таким чином, зміцнюються зв'язки і зменшується можливість дублювання щодо економічного розвитку територій.

- Несуперечливі принципи, гнучкість у застосуванні. У результаті використання програмового методу була створена структурно організована, послідовна і досить гнучка система, яка здатна враховувати велику різноманітність конкретних регіональних умов і розвиватися в часі у процесі зміни цих умов. Без цього вона не була б такою ефективною і не могла б впливати на практику економічного розвитку на всіх рівнях.

- Інновації та обмін ідеями економічного вирівнювання та регіонального розвитку – в регіоні і поза ним. Програми представили цінний форум для експериментування та обміну досвідом у вирішенні проблем регіонального розвитку. Кількість учасників програмового підходу на всіх рівнях, їх точки зору, пріоритети сприяють ефективному взаємному обміну ідеями щодо вирішення проблем економічного розвитку – і на стратегічному і на оперативному рівні.

- Великий вплив і великі ресурси для учасників на всіх рівнях. Для окремих учасників програм ця система відповідає їх бажанню відігравати більшу роль у регіональному розвитку. Вони отримують можливість впливати на рішення про використання коштів у регіональній економіці. Організації, що подають заявки на отримання допомоги на рівні програм, виграють від додаткових фінансових ресурсів і можуть застосовувати їх для підтримки власних проектів.

У доповнення до вказаних переваг, програмовий підхід має і серйозні проблеми.

- Складність. Програмовий підхід є складним і трудоємким. Він вимагає спеціальних навиків та знань від персоналу на всіх рівнях, а рівень освіти не зовсім відповідає цій потребі. Тільки недавно Комісія розпочала більше займатися навчанням учасників програм, що працюють у середовищі, яке постійно змінюється.

- Бюрократизм. Бюрократизм програм вважається дуже високим, особливо для малих програм, і ускладнюється тим фактом, що більшість регіонів, які мають економічні проблеми, приймають участь одночасно в багатьох програмах на своїй території, кожна потребує власного партнерства, управління та адміністративних зусиль.

- Операції з бюджетом ускладнюються у зв'язку з обмінними курсами. Комісія гарантувала наявність європейської частини бюджетів програм структурного фонду в євро, але той факт, що вони обмінюються до використання на національні валюти за плаваючими курсами обміну, означає, що вони складають суму більшу чи меншу, ніж передбачалось на етапі здійснення. Це ускладнює процес фінансового врегулювання і може приводити до неочікуваних зупинок у фінансуванні.

Отже, на сучасному етапі Європейський Союз розробляє і впроваджує нові інструменти та ініціативи спрямовані на подальшу конвергенцію країн-членів в умовах економічної та фінансової нерівномірності.

Список використаної література:

1. Report fro the Commission to the European Parliament and the Council: The application of the Regulation (EC) No 1082/2006 on a European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC), COM(2011) 462 final, 29.7.2011.
2. Single Market Act II - Together for new growth [Електронний ресурс] -Режим доступу: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_en.htm
3. «Европейский Союз: факты и комментарии» Выпуск 63-64.[Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.edcaes.ru>